

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 45 (1300) 9 ЛІСТАПАДА 2016 г.

“Наша слова” № 1300

Дзяды ў Лошыцы

У Менску 6 лістапада прайшло шэсце да Лошыцкага яра - месца расстрэлу ахвяр стаўніскіх рэпрэсій. Акцыю традыцыйна праводзіла Кансерваторыя-хрысціянская партыя - БНФ (КХП-БНФ).

Шэсце пачалося ў 12.30 каля ДК "Лошыцкі" (былы ДК Камвольнага камбінату). У ім узялі ўдзел каля 30 чалавек, у асноўным прадстаўнікі партыі. Яны неслі мнóstva бел-чырвоно-белых сцягоў, а таксама сім-

воліку КХП-БНФ. Акцыя была санкцыянованая гарадскімі ўладамі.

У фінальным пункце шэсця - Лошыцкім яры - прайшоў жалобны мітынг.

БелаПАН.

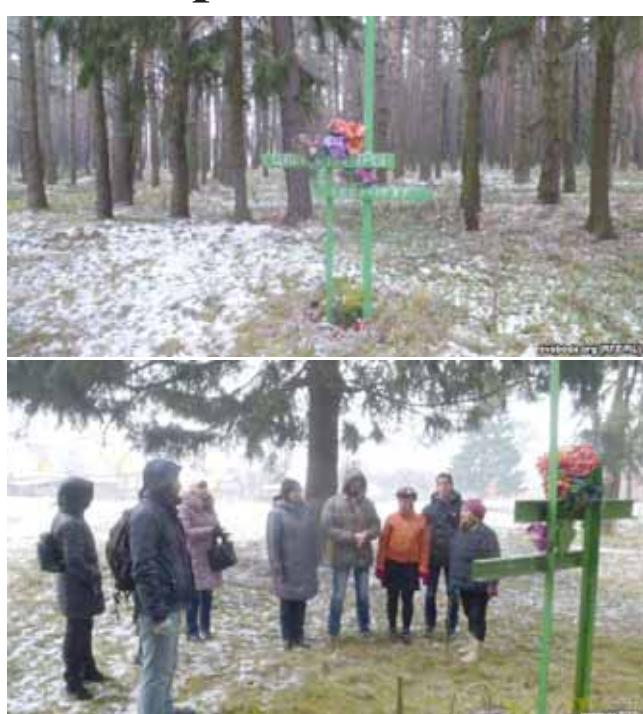
Алена Анісім наведала магілу Цішкі Гартнага

У дзень памінання працоўнікаў, у Дзмітраўскую суботу, магілёўскія актыўісты Таварыства беларускай мовы наведалі магілу загінулага ў час стаўніскіх рэпрэсій пісьменніка і палітыка Цішкі Гартнага. Месца пахавання Змітра Жылуновіча, больш вядомага пад псеўданімам Цішкі Гартны, у Магілёве на ўсходніку Пячорскага лесапарку - сімвалічнае. Сёлета ўпершина тут пабывала і на месці старшыні Таварыства, дэпутатка Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім.

Рупліцы беларушчыны згадалі жыццё Цішкі Гартнага, памянулі сваіх продкаў, прыбрали пляцоўку вакол памятнага знака пісьменніку.

Мясціну, дзе пахавалі Змітра Жылуновіча, адшукаў старшыня магілёўскага аддзялення таварыства "Мартырапол Беларусі" магілёўскі акцэр

ISSN 2073-7033

Валянцін Ермаловіч. Былая медсястра лякарні паказала яму брацкую магілу, у якой мог быць закапаны пісьменнік. У 1989 годзе на ёй актыўісты адраджэнцікі арганізацыяў горада ўсталявалі памятны знак. Апошнія гады прыглядае за гэтым знакам і пляцоўкай вакол яго пенсіянерка Аляксандра

Падалінская. Яна сябра ТБМ. Жыве непадалёк. Аляксандра Рыгораўна пераказае аповеды старэйшых за сябе людзей пра таямнічыя пахаванні ў стаўніскія 1930-я гады. Потым, каха яна, у гэтых мясцінах ужо фашисты хавалі расстраляных.

Радыё Свабода.

210 гадоў з дня нараджэння Эміліі Плятэр

Эмілія ПЛЯТЕР (13 лістапада 1806 - 23 снежня 1831)- графіня, збральніца беларускага фальклору, удзельніца паўстання 1831 года ў Польшчы, на Беларусі і Летуве.

Нарадзілася ў Вільні. Прадстаўніца графскага роду Плятэр, які ў XV ст. пераўбралі ў Вялікае Княства Літоўскіе з Вестфаліі. Дзяцінства Э. Плятэр праходзіла ў маёнтку Ліксна непадалёк ад Краслаўкі, дзе яна атрымала добрую хатнюю адукацыю.

Жывучы на Віцебшчыне ў сваякоў, збрала і апрацоўвала беларускія народныя песні. Віртуозна валодала жанрам галашэння, выконвала на фартэпіяна народныя мелодыі, захаплялася беларускай хараграфіяй, сама танцевала народныя танцы.

У часе вызвольнага паўстання 29 сакавіка 1831 разам са сваяком Ц. Плятэрам арганізавала ў мястэчку Дусыты партызанскае аддзел з 280 стралкоў,

60 вершнікаў ды некалькіх соцень касінераў і павяла яго на Дзвінск. Сярод паўстанцаў было нямала дзядучат.

30 сакавіка паўстанцы разбліз рассейскі аддзел калі паштовай станцыі Даўгелі, 2 красавіка адбыўся бой з ахойнай часткай генерала Шырмана, потым - бой пад Уцянай і 4 красавіка захоп мясцечка Езяросы.

Па разгроме казакамі паўстання Эмілія Плятэр на чале невялікай групы даслыхлася да аддзела Карабля Залускага. 17 траўня аддзел Э. Плятэр заняў Вількамір і ў чэрвені ўліўся ў рэгулярнае польскае войска Д. Хлапоўскага. За смеласць і рагучасць у баях дзеяннях камандаванне паўстанцікамі сіламі прызначыла Э. Плятэр ганаровым каман-

дзірам роты ў пяхотным палку і прысвоіла ёй званне капітана. Аддзел браў ўдзел у баях супраць царскіх войск (пад Радзівілішкамі, Вільні, Шаўлямі і ў іншых месцах). Пры адъеханні паўстанцаў у Прусію захварэла і памерла. Пахавана ў Капцёве.

Вікіпедыя.

120 гадоў з дня нараджэння Міхася Чарота

Міхась ЧАРОТ, сапр.: Міхайл Сымонавіч Кудзелька (7 лістапада 1896, мяст. Рудзенск, Ігуменскі павет, Менская губерня, цяпер Пухавіцкі раён, Менская вобласць - 29 кастрычніка 1937, Мінск, НКУС; псеўданімы: Максім Бяднейшы; Юрка Куртаты; В. Чарот; Крыптанімы: М. К.; М. К-ка; Ч. М.; М. Ч.; М. Ч-т; Ч-т.) - беларускі паэт, драматург, празаік, рэдактар, грамадскі дзеяч.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Дзед Міхася Чарота быў майстрам па ткацтве, адкуль прозвішча ад пана, адпаведнае яго заняткам, бабуля паэта працавала карміцелькай у панскім палацы. Меў двух братоў і сяцёра: Паўла (інжынер і хатні педагог), Аляксандра (аграном), Марыю (кухарка) і Насту (актрыса).

Першую адукацыю атрымаў у наёмнага настаўніка і ў Цітвянскім двухгадовым ву-

чылішчы. У 1913-1917 вучыўся ў Маладзечанскай настаўніцкай семінары. У гады Першай сусветнай вайны служыў афіцэрам запаснога палка ў Күненку, там разам з іншымі афіцэрамі-беларусамі намагаўся стварыць беларускі гурток.

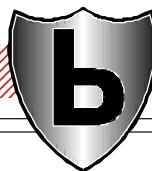
Вясной 1918 вярнуўся ў Менск, дзе пачаў настаўніцтва ў беларускай школе; паступіў у МВПІ. У 1919 чацверы Белнацкамі і створанай пры ім Ваенай Рады. Быў адным з арганізатаў Беларускай камуністычнай арганізацыі, якая ў студзені 1920 утварылася з сяброў "Маладой Беларусі". У 1922-1924 кандыдат у члены, у 1924-1931 член ЦВК БССР. У 1924 вучыўся ў Маскве ў Дзяржаўным інстытуце журналістыкі. У 1930-я працаў загадчыкам літаратурнага сектара Дзяржаўнага выдавецтва БССР, кансультантам у кабінэце маладога аўтара Саюза пісьменнікаў БССР.

Член Саюза пісьменнікаў СССР (з 1934). Арыштаваны 24 студзеня 1937. Асуджаны пазасудовым органам НКУС 28 кастрычніка 1937 як удзельнік "контррэвалюцыйнай нацдэмакійскай арганізацыі" да ВМП з канфіскацыяй маёвасці. Прывяртаны да расстрэлу 28 кастрычніка 1937 г. Рэабілітаваны 8 снежня 1956 г.

Вікіпедыя.

9 772 073 703003 >

Алена Анісім:

“... трэба неадкладна прымаць закон пра дзяржаўную падтрымку беларускай мовы”

У Беларусі нядыўна адзначылі першы месяц працы новага складу парламента. “Еўразія. Эксперт” пачынае цыкл інтарвю з палітыкамі, якія прыцягнулі да сябе найбольшую ўвагу падчас выбарчай кампаніі. Па выніках выбараў у прэсе загаварылі пра “апазыцыйныя дэпутаты” у ніжняй палаце парламента, да ліку якіх адносяць і Алена Анісім, намесніка старшыні Таварыства беларускай мовы. Лічыцца, што парламентарый засядраў дзіць свае выслікі на пасоўванні беларускай культуры. У апошні час назіраюцца шматлікія спекуляцыйныя вакол тэм “мягкай беларусізацыі” ў Беларусі. Хтосьці ўскладае на яе надзеі, хтосьці, наадварот, асцерагаеца. “ЕЭ” пагаварыў з Аленай Анісім пра тое, як варта працоўваць беларускую мову, ці варта ўводзіць “карту беларуса” (па аналогіі з “картай палітика”) і запускаць “план Бальцаровіча”, а таксама пра тое, як супрацьстаяць “еканамічнай каланізацыі”.

- Вы сталі дэпутатам Палаты прадстаўнікоў. У чым вы бачыце сваю місію на найблізкія чатыры гады?

- Першым чынам, я ішла ў Палату прадстаўнікоў не гэтулькі ад свайго вялікага жадання быць дэпутатам, колькі выконваючы рашэнне рады ТБМ (Таварыства беларускай мовы) меці сваіх прадстаўнікоў у парламенце Рэспублікі Беларусь. Зыходзячы з папярэдняга досведу, мы зразумелі, што ў парламенце няма каму адстойваць нашы пазіцыі адносна рэальнаяга статусу дзяржаўной беларускай мовы.

Мы вылучалі некалькі кандыдатур, але ў выніку толькі я здолела патрапіць у Палату прадстаўнікоў ад ТБМ. У цяперашнім парламенце саброў ТБМ двое - я і Ігар Аляксандравіч Марзалюк.

У першую чаргу, мы

хочам, каб законапраекты па-ступалі на дзяржаўной беларускай мове. Трэба выпраўляць сітуацыю, калі асноўная маса ўсіх законапраектаў па-ступае на рускай мове.

Таксама мы лічым, што ў сувязі з тым, што ЮНЭСКА ўнесла беларускую мову ў спіс моў, якім пагражае знікненне, трэба неадкладна прымаць законы пра дзяржаўную падтрымку беларускай мовы.

- Што, на Ваші погляд, пагражае беларускай мове і як бы Вы абмянявали існуючу сёння ў краіне моюную сітуацыю?

- Калі прайшоў рэферэндум 1996 г. (падчас рэферэндумаў 1995-1996 гг. грамадзяне Беларусі выказаліся, у прыватнасці, за саюз з Расіяй і афіцыйны статус рускай мовы - заўг. “ЕЭ”), то людзі зусім па-рознаму ўспрынілі яго вынікі. Многія палітыкі, што раза можна ініцыяваць дзяржаўны статус беларускай мовы, але асноўная маса людзей, асабліва тыя, хто галасаваў за рускую праву, меркавалі, што будзе магчымасць аднолька-

вага выкарыстання беларускай і рускай моў у розных сферах - запоўняць дакументы, пісаць заявы, вучыць дзяцей.

Аднак на практицы аказаўлася, што, да прыкладу, ажыццяўвіць навучанне дзіцяці на беларускай мове - гэта складана і патрабуе ад людзей най-кіх дадатковых высілкаў. Урэшце, адсутнасць універсітэтаў з беларускай мовай навучання таксама памяншае неабходнасць беларускамоўнага навучання ў школе.

У выніку дзяянне гэтага закона, у які былі ўнесены змены, прывяло да такога становішча речы, якое не можа лічыцца здавальняльным. І пра гэта сведчыць твяя трэнды, якія цяпер існуюць у грамадстве. Ідзе актыўнае пазіцыянованне моладдзю сябе як беларускамоўнай, расце папулярнасць курсаў беларускай мовы і іншых.

Гэта ўсё, вядома, курсы грамадскія, але, тым не менш, іх папулярнасць сведчыць пра запатрабаванасць беларускай мовы ў грамадстве. Таму на сённяшні дзень ўніверситетах некаторых змен у законе пра мовы паспрыяла б рашэнню гэтага пытания.

Справа тут не толькі ў законе, але і ў тым, каб грамадзяне гэтак жа разумелі важнасць існавання беларускай мовы і яе паўнавартаснага функцыяновання ва ўсіх сферах.

- У часы БССР беларуская мова ўжывалася на шмат шырэй. Такі быў дзяржаўны, чиста беларускамоўны, радыё і тэлеканал, ды і пазіцыянованне Рэспублікі наставаў на савецкай прасторы ішло менавіта на роднай мове. Зараз жа мова перастае быць сродкам камунікацыі і пераходзіць у сімвалічнае поле, калі яе разглядаюць як знак сувэрэнітету. Гэта выдатна, але мы на ёй не гаворым. Што можна з гэтым зрабіць?

- Мне здаецца, што, першым чынам, нам трэба зняць бар'еры для выкарыстання беларускай мовы. Калі чалавек жадае даць сваіму дзіцяці адукацыю на дзяржаўной беларускай мове, то ён не павінен думыць пра тое, што яму трэба сабраць 10-15 чалавек для таго, каб адкрыць групу. Гэтым у межах заканадаўства, якое як раз і прадугледжвае роўнасць моў, павінны займацца дзяржаўныя органы. Калі людзі будуть бачыць, што няма ніякай праблемы, тады і сам гэты працэс пойдзе нашмат паспяховей.

Неабходна, каб у Беларусі быў універсітэт з беларускай мовай навучання. Пры сённяшнім узроўні тэхнічных сродкаў забеспячэння і інфармацыйных тэхналогій гэта не такая ўжо вялікая праблема. Пытанне заключаецца толькі ў тым, каб ажыццяўвіць гэта практична. Падобную адукацыйную ўстанову можна ствараць з улікам таго, што мы далучыліся да Балонскага працэсу, каб тыя, хто будзе тут вучыцца, разумелі, што яны атрымаюць

важную адукацыю і веды, якія дазволяюць ім реалізаваць сябе ў сучасных умовах.

Было б добра, каб у нас з'явіўся хоць бы адзін тэлеканал на беларускай мове, які з раніцы да вечара прапанаваў бы глядачам перадачы па розных кірунках: навіны, аналітычныя, культурныя, навуковыя, папулярныя і дзіцячыя праграммы, спартовыя трансляцыі і г.д.

- Якіч натачатку XX ст. практична ўсе фіны размалялі па-шведску; але за неўгода 50 гадоў сітуацыя ў корані змянілася. Сёння, на гэледзячы на двухмоўе, большасць фінаў размаляюць на роднай мове. При гэтым ніхто ў Стакгольме неразглядае гэта як праяву антышведскай палітыкі з боку Фінляндыі. Можа быць, нам варта скарыстацца гэтым фінскім досведам, асабліва ў свяtle таго, што ў Расіі беларуская мова на фоне ўкраінскіх падзеяў часцяком успрымаецца з падзрэннем?

- Вялікая праблема складаецца ў тым, што мовы ў нас хоць і роднныя, але пры гэтым многія расейцы не успрымаюць беларускую мову як близкую. Калі людзі з Расіі першы раз сутыкаюцца з беларускай мовай, яны яе не разумеюць. Вядома, калі яны валодаюць іншымі славянскімі мовамі, то тады ім нашмат працей. Аднак калі з усіх славянскіх моў яны валодаюць толькі рускай, беларуская ўспрыманіца імі вельмі цікава.

- Сёння мы сутыкаемся з сітуацыяй, калі ўсё выразней бачна дэзінтэграцыя беларусаў замежжя. Як Вы лічыце, ці варта дзяржаве ўмешвацца ў гэтыя працэсы і ці няма неабходнасці ў нейкім беларускім аналагу “карты палітика”?

- Гэта складае пытанне. У свой час ТБМ падавала ў Міністэрства замежных спраў пропанову аформіць падобную “карту беларуса”. Цяпер я ўжо не ўспомню дакладна яе назыву, але сутнасць была ў тым, каб кожны чалавек, які жыве за мяжой, але пры гэтым адчувае сябе беларусам, меў бы магчымасць вучыцца ў Беларусі і атрымаць вызначаныя палёгкі.

Важна зразумець, што мы часта выпускаем з пад увагі той момант, што многія беларусы пражываюць на сваёй этнічнай тэрыторыі, але ў межах іншых дзяржаў.

Гэта вялікая праблема, якой практична ніхто не займаўся. Так атрымліваецца, што там часцяком жывуць людзі, адданыя сваёй айчыне. Яны ведаюць сваю гісторыю і з'яўляюцца вельмі перспектывнымі ў плане папулярызацыі беларускай культуры. У пэўным сэнсе гэтыя людзі маглі быць голасам народнай дыпламатіі. Вельмі часта яны такім

працы, а зарплата не дазваляе яму звычайна жыць?

Усё гэта выпустрошае сутнасць адукаванія і перакрывае кісларод нашым маладым спецыялістам, якія змушаны ў выніку з'яджаць адгэтуль, паколькі не бачаць сабе тут ніякага прымянення.

Мы знаходзімся ў гла-бальнym свеце, дзе ўсё ўжо настолькі ўзаема-прянічна, што нам нікуды ад гэтага не дзеца. Да прыкладу, варта за-думацца пра ролю транзіту і інвестыцый. Таму што, дапушчальныя на сённяшні дзень ін-вестыцыі гэта не тое, ад чаго мы можам адназначна вый-граць. Вельмі часта інвестыцыі прыходзяць толькі для таго, каб заняць у нас месца, тэры-торыю. Мы ад гэтага нічога не атрымліваем.

Да нас прыходзяць са сваімі тэхнолагіямі, са сваімі рабочымі - фактычна гэта эканамічна каланізацыя. Таму і тэрба думацца, на чым мы са-прауды можам выйграць.

- Вы прадстаўляеце на тое, што некаторыя палітолагі звалі Вас дэпутатам “аднаго пытания” - беларускай мовы, Вы даволі актыўна выступаеце па пытаниях эканамічнай палітыкі дзяржавы. Не сакрэтом, што сёлета ВУП за 9 месяцаў зваліўся на 2%. **Што, на Ваші погляд, трэба расправаць для таго, каб вы-правіць існуючу эканамічную сітуацію?**

- Неабходна задзейнічаць наш чалавечы капитал і той магутны патэнцыял, які ёсць у беларусаў.

Вельмі часта даводзіцца, што беларусаў варта пачаць іх дадатнай якасці - і тады яны будуць гатовыя здзей-сніць неверагоднае.

Сёння мы сутыкаемся з тым, што людзей часцяком незаслужана крыдзяць і ста-вяцца да іх непаважліва, пагрубіянску. Я кожу пра нашу бюрократыю. Гэта той момент, які зводзіць усе нашы выслікі да нуля, а парой і зусім да адмоўных вынікаў.

Многія галосяць, што ў нас няма тых іншых рэсурсаў. Давайце з'яўляцца з таго, што мы можам з гэтым рабіць. Нам патрэбны кампетэнтны эканаміст, прыым з рознымі по-глядамі.

У нас ёсць тэарэтыкі, але мы засікаўлены ў тым, каб у нас, умоўна кажучы, быў свой “план Бальцаровіча”. Ад гэтага плану эканамічнага раз-віція будзе залежаць і тое, якія законы мы будзем прымаць.

Тое ж сама датычыцца пазначэння “кропак росту”. Мы ўсе шмат пра гэта гаворым, але да сённяшняга дня так і не вызначыліся з тым, у якіх сферах і якія менавіта кропкі росту ў нас магчымыя. У нас павінна быць яснае разуменне таго якім будзе наша заўтра.

Заўтра - гэта новая тэхнолагія, робатызацыя і г.д. Гэта ўжо зусім іншы ўзровень прафесіяналізму. Але адкуль узяцца прафесіяналам, калі на сённяшні дзень, наполь, у нас такая эканамічна сітуація, калі выпускнікі ўніверсітэта змушаны шукаць сабе месца

Казаць пра ўсю гэту структуру досыць складана, паколькі Акадэмія навук аўядноўвае розныя галіны. У нас працујуць як чыста тэарэтычныя інстытуты, так і навуко-даследчыя, і кожны інстытут прыстасоўваецца да той сітуацыі, якая ёсць. Многія працуюць напроста з прымасцю - гэта значыць, што ў іх апроц тэорыі ажыццяўляюцца і навукава ўкараненне.

Таму трэба выпраца-ваць такі падыход, каб там, дзе ёсць магчымасць злучэння тэо-ры і практикі, абодва гэтыя кірункі маглі раўнамерна раз-вівацца.

Пры гэтым трэба разумець, што акаадэмічная на-вукава засікаўленыца да тэарэтычных інстытутаў, каб яны змаймаліся не ўласцівым ім рэ-чам.

Вось, да прыкладу, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа. Цяпер ён знаходзіцца ў складзе Цэнтра даследо-ванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, але калі існуе такая сітуація з беларус-кай мовай, варта было б, каб гэты інстытут працаўваў асобна як юрыдычнае адзінка.

У цэлым жа, у стаў-ленні да НАН Беларусі я мяр-кую, што перспективы ёсць. Цяпер мы бачым, што прыход-дзяць вельмі талковыя мала-дъялы людзі з пальміянімі вачамі. Той факт, што сёння яны пра-цу-юць за зусім невялікія зар-платы і пры гэтым імкніцца рэ-алізацца сябе менавіта як на-вукоўцаў, кожа пра тое, што перспектыва сапраўды ёсць, і нам важна не загубіць яе.

Гутарыў Кірыл Мяцеліца.

Па слядах сяброў таемных таварыстваў

Рамантычнай і захаплільнай стала вандроўка "Шляхамі філаматаў", якую ажыццяўлі аматары беларускамоўных падарожжа разам з Валерый Чарнаморцаў, гісторыкам Іванам Сацукеўчам і ўдзельнікам "Спэўнага сходу" Змітром Занеўскім.

Маршрут пралягаў па тэрыторыі Баранавіцкага, Наваградскага і Карэліцкага раёнаў па мясцінах, звязаных з дзеянісцю філаматаў і філарэтаў. Падарожжа было прысвячана 220-годдзю Яна Чачота і Тамаша Зана.

У дарозе з бліскучай лекцыйнай пра эпоху, у якую дзеянічалі таемныя таварысты аматараў асветы і дабрачыннасці, пазнаёміў Іван Іванавіч Сацукеўч. Іх натхнёная праца і жаданне ў хуткім часе перамяніць свет былі не толькі правай студэнцкай культуры, але і рысамі маладой шляхты XIX-га стагоддзя. Пакуль камфартабельны аўтобус імчалі па шашы, турысты ўяўлялі сабе, як падарожнічалі на конях у свой час філаматаў.

Слова "філаматы" падаўся са старажытна-грэчаскай мовы і азначае "аматары ведаў". Таварыства з'явілася на ўлонні Віленскага ўніверсітэта, старэйшай навучальнай установы ВКЛ. Эпоха асветы канца XVIII стагоддзя патрабавала перамену. Большасць жыхароў Рэчы Паспалітай было зразумела: адзіны спосаб выратаваць Радзіму ад далейшых падзелаў - якасныя перамены ў культуры, эканоміцы, палітыцы.

У 1817 годзе Адам Міцкевіч паступіў на літаратурнае аддзяленне Віленскага ўніверсітэта за дзяржаўны кошт, выйграўшы конкурс. Выкладчыкамі ва ўніверсітэце ў той час былі лепшыя навукоўцы: матэматык і фізік Марцін Пачобут, біёлаг і хімік браты Снядэцкія, легендарны гісторык Ігнат Даніловіч і Іхім Лялявель. Многія са студэнтаў засталіся вернымі тым ідэалам, якія выхоўвалі ў іх таленавітыя прафесары ў сценах віленскай Alma Mater.

Восенню 1817 года, калі Адам Міцкевіч вучыўся на 3 курсе ўніверсітэта, ён і яго блізкі сябар Тамаш Зан вырашыў заснаваць таемнае таварыства. 1 кастрычніка 1817 года 6 студэнтаў сталі яго сябрамі. Старшынём быў абрани Ўзаф Якоўскі, намеснікам - Эразм Палюшынскі, сакратаром - Тамаш Зан, далучыліся - Адам Міцкевіч, Бруна Сухецкі і Ануфрыя Петрашкевіч.

Размах навуковай і творчай працы філаматаў быў велізарны: пазэя, класічныя старажытныя творы, палітычныя і рэлігійныя даследаванія, матэматыка, эканоміка... Абмяркоўваліся пастычныя творы Адама Міцкевіча, Яна Чачота, Тамаша Зана, Ануфрыя Петрашкевіча і іншых. Аб'ём навуковай працы вымагаў адпаведных арганізацыйных формаў. І філаматы іх знайшлі. У 1818 годзе яны падзяляліся на два аддзелы: аддзел літаратуры і вызваленых навук ды аддзел фізікі, матэматыкі. Сярод сяброў Таварыства былі такія вя-

домыя людзі як Ігнат Дамейка, Ян Сабалеўскі, Міхал Рукевіч. Усе яны да канца сваіх дзён заставаліся сябрамі Таварыства філаматаў.

У 1820 годзе, каб прывабіць моладзь, Тамаш Зан стварыў Таварыства прамяністых, не амежаванае толькі навуковымі мэтамі. Сэнс "прамяністасці" ён растлумачыў так: кожны добрачылівы, высокай маралі чалавек выпраменьваў свято і тым самым добру ўздзейнічае на іншых. Вясёлы і жартуўлівы характар згуртавання спрыяў хуткаму росту. У маёўках і сходах прымала ўздел калі 150 чалавек. Масавы рух студэнтаў напалахай улады. Рэктар Сымон Малеўскі загадаў распушціць Таварыства. Замест гэтага адкрытае Таварыства прамяністых ператварылася ў тайнае Таварыства філарэтаў (прыхільнікі маральныя чысціні).

Арысты началіся ў 1823 годзе. Затрыманым спачувала ўся Вільня. Згодна з прысудам, які быў падпісаны царом Аляксандрам I, дзесяць філарэтаў назаўсёды высылаліся з родных ім мясцін ў "аддаленія губерні" Расіі (Тамаш Зан, Ян Чачот, Адам Міцкевіч, Францішак Малеўскі і інш.). Самае жорсткае пакаранне прысудзілі Тамашу Зану, Яну Чачоту і Адаму Сузіну, якіх выслалі на Урал, дзе яны павінны быў адсядзець свой тэрмін у цвердзі. 80 філаматаў і філарэтаў быў адпушччаны пад наглядом паліцыі.

Першым прыпынкам у падарожжы было наведванне месца нараджэння Адама Міцкевіча. У наш час даследчыкі знайшли фундамент сядзібы, парэшткі старога дрэва, якое засталося на малонку Ануфрэя Петрашкевіча. На гэтым месцы да 200-годдзя з дня нараджэння быў адноўлены будынак. У большасці сядзібы дробнай шляхты былі драўлянымі, з чатырохсхільнымі дахамі.

Ля ўваходу ў маёнтак падарожнікаў сцэрэў дырэктар музея Анатоль Іванавіч Еўмяньюк. Натхнёна і тэмперамента ён распавёў пра дзяцяства і юначыя гады Адама Міцкевіча, пра яго першое кацінне.

Пасля Завосся вандроўнікі праехалі праз вёску Каравчу. У лесе за вёскай знаходзіцца гіганцкі валун ледавіковага перыяду, ля якога філаматы збираліся на вакацыях. Ля высокага замшэлага каменя, дзе ладзілі свае вечарынкі А. Міцкевіч, Т. Зан, Я. Чачот, турысты праспівали іх песні. Нагледзячы на даждж, усе разам выканалі спевы на слова Яна Чачота "Преч, преч сум, нудоты!" і "Што старыя за вар'яты".

У мястэжку Варонча турысты агледзелі парадфіяльны касцёл, у якім быў ахрышчаны

толь Іванавіч. - Праз пакаленні Міцкевічы не мелі зямельных надзелаў, і толькі брат дзеда Юзаф адсудзіў маёнтак у Яновіча за даўгі. 8 гадоў меў гэты маёнтак бацька Адама, адవакат. У ноч на нараджэнне Хрыстовага 1798 года ў яго нарадзіўся сын, якому было наканавана стаць вядомым на ўесь свет. Тут гадаваліся чацвёрта дзяцей Міцкевіча і ў дзяцей сястры. Кожнае лета Адам прыязджалі сконды з Наваградка і Вільні, калі вучыўся там.

Сядзіба захоўвае шляхецкія побыт XIX стагоддзя. Тут захоўваецца інтэр'ер тых часоў, кнігі, асабістая рэчы. На тэрыторыі адрэстайраваныя гаспадарчыя забудовы - свіран, камора, амбар, пуня, клеці. Анатоль Іванавіч даў магчымасць маладому вандроўніку Андрэю апрануць шляхецкі строй часоў XIX стагоддзя: чырвоныя жупан, сіні кунтуш і слуцкі пояс.

Пасля Завосся вандроўнікі праехалі праз вёску Каравчу. У лесе за вёскай знаходзіцца гіганцкі валун ледавіковага перыяду, ля якога філаматы збираліся на вакацыях. Ля высокага замшэлага каменя, дзе ладзілі свае вечарынкі А. Міцкевіч, Т. Зан, Я. Чачот, турысты праспівали іх песні. Нагледзячы на даждж, усе разам выканалі спевы на слова Яна Чачота "Преч, преч сум, нудоты!" і "Што старыя за вар'яты".

У мястэжку Варонча турысты агледзелі парадфіяльны касцёл, у якім быў ахрышчаны

лам, дзякуючы якому Тамаш пазнаёміўся з ягонаю сястрой Марылія Верашчакай - будучым каханнем Адама Міцкевіча.

У 1815 годзе Т. Зан за ўласны кошт паступіў на фізика-матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта, стаў тут чальцом патрыятычнага Таварыства шубраўцаў, потым адным з заснавальнікаў згуртавання філаматаў, у 1820 - Таварыства прамяністых, рэарганізаванага пазней у Таварыства філарэтаў. 113 сяброў таварыства былі ўраджэнцамі Беларусі.

У 1823 годзе Т. Зан арыштаваўца царскімі ўладамі. У высылцы Тамаш Зан сустракае вядомага нямецкага навукоўца-прыродазнаўца Аляксандра Гумбалта, які прыязджалі на Урал для навуковай экспедыцыі. Пад яго ўздзейнінем паст захапляеца вывучэннем геалогіі і батанікі. Праз некаторы час Тамашу даручаюць геалагічную выведку на шырокіх прасторах Прыуралля і Тургайскага стэпу. Т. Зан стварыў на Урале мінералагічны музей. У 1841 годзе ён вярнуўся на радзіму і пазнаёміўся з Брыгітай Свентажэцкай, якая зачыталася рамантычнай літаратурай і захаплялася творчасцю А. Міцкевіча. Неўзабаве Брыгіта скакалаася ў Тамаша, і той адказаў узаемнасцю. Пазней у лісце Марылі Путкамер ён прызнаваўся: "Я ўбачыў ў ёй самую Літву, якая вітае свайго сына з выгнання, убачыў ў ёй анёла, які нагадвае мне маю маладосць, боства, якое прадракае мне ічаслівую будучыню". У шлюбе ў іх нарадзіліся чацвёра сыноў. Пасля ўраджэнні Т. Зан вёў актыўную краязнаўчую і літаратурную работу.

На прыпынку ў Райцы экспкурсавод распавёў пра фамільную капліцу шляхціца Раецкіх. Праз некалькі дзесяцікаў кілеметраў падарожнікі спыніліся ля светлага і празрыстага возера Свіцязь, якое апеў у свах пэзмах Адаму Міцкевічу. Ён гуляў вакол возера з паннай Марылі і распітваў мясцовых жыхароў пра легенды і паданні, звязаныя з гэтым цудам прыроды. Возера падсеілкоўвають крыніцы, але не ўпадае ў яго ніводная рака, таму вада ў ім крыштальна чистая нават позней восенню. Бярозы нізка схіляюцца над водой.

"O, Litwo, Ojczyzno moja!", - пісаў паст. У старажытнай сталіцы ВКЛ вандроўнікі наведалі касцёл, дзе быў ахрышчаны геній беларускай і польскай літаратуры. У Наваградку Адам Міцкевіч жыў з 1805 па 1812 год. Дом-музей паста быў разбураны ў час Вялікай Айчынай вайны, але адрастайраваны да 100-годдзя з дні смерці паста ў 1955 годзе. Яго экспазіцыя вельмі змястоўная, калектыву музея беражліва захоўвае памяць пра Адама Міцкевіча. Тут можна ўбачыць партрэты родных паста: яго маці, бацькі, братоў. Ва ўтольнай кухні на ніжнім паверсе, дзе захоўваюцца збани, пахне мукой і пірагамі, малы Адась слухаў казкі старога суседа. У

школе ён старанна вучыўся, ведаў 6 замежных моваў. У кабінэце бацькі знаходзіўся партрэт Касцюшкі, на старажытным дыване віселі шаблі.

У экспазіцыі можна ўбачыць партрэты сяброў ў па Віленскім універсітэце. Госці музея даведаліся больш пра сяброўства Міцкевіча з Пушкінам, Рылеевым, Бястужавым. Шмат увагі нададзена ў экспазіцыі эмігрантскай частцы жыцця паста, яго падарожжам па Еўропе, працы ў Парыже, Лазанне. Тут знаходзіцца яго пісьмовы стол, прывезены з Францыі, захоўваюцца партрэты яго жонкі Цэліны і шасця яго дзяцей.

Размасціўшыся ва ўтольнай зале музея, вандроўнікі разам са Змітром Занеўскім і Валерый Чарнаморцаў пра співалі песні на слова А. Міцкевіча і яго сяброў. Песні філаматаў і філарэтаў з арыгінальнымі мелодыямі ўдзельнікаў таемных таварыстваў былі знойдзены ў віленскіх архівах музыколагам Святланам Немагай. Іх калісці запісала жонка Тамаша Зана. Паст і бард Аляксей Жбанаў стварыў свае мелодыі на некаторыя з гэтых тэкстаў. Супольны спеў надаў энтузіазму ўсёй грамадзе. "Прысяжу сяброўскую помні, Ніхай кожны дзень і імгненне Табе свецияць ярка, як промні Словы:

Айчына, навука, сумленне!"

Увечары турысты падняліся на Замкавую гару, дзе захаваліся пашырткі вежаў старажытнага замка. З вышыні далёка бачныя ваколіцы, забудовы, дрэвы, стужка дарогі. Ля падножжа Замкавай гары знаходзіцца кляштар, дзе жылі сёстры назарэцінкі, якія ў час вайні аддали сваё жыццё ў якасці ахвяры за мясцовых жыхароў, каб тыя пазбеглі рассрэду.

Курган, прысвечаны Адаму Міцкевічу, быў насыпаны ў 1924-31 гадах. Разам з гарой яго вышыня - 305 метраў над узроўнем мора. У Наваградку турысты сустрэлі на зваротным шляху сучасны помнік каралю Літвы Міндоўгу. Далей на цёмнай трасе ўрачыста звязаў агнімі Мірскі замак.

Турысты засталіся вельмі задаволенымі праграмай вандроўкі, якую распрацавала турыстычная фірма "Колар Лэнд", падзякаўвалі гісторыку Івану Сацукеўчу за тое, што змаглі паглыбіць свае веды пра філаматаў, філарэтаў і беларускую шляхту XVIII-XIX стагоддзя. Радуе, што ў нашай краіне ёсьць такія дасведчаныя энтузіасты як Анатоль Еўмяньюк у Завосці, Але́сь Жамойцін у Кушлянах, якія захоўваюць памяць пра славутых сячыннікаў і дзеляцца ведамі з людзьмі ўсіх пакаленняў.

Э. Дзвінская,

На здымках аўтара:

1. Іван Сацукеўч і дырэктар сядзібы ў Завосці Анатоль Іванавіч Еўмяньюк.

2. Група вандроўнікаў агледзелі сядзібу ў Завосці.

3. Турысты співаюць песні філаматаў ля памятнага валуна.

"Залаты запас" беларускай медыцынскай лексікі

Беларуская лексікаграфія налічвае значную колькасць дыферэнцыйальных слоўнікаў, якія змяшчаюць дыялектную лексіку асобных абласцей ці раёнаў Беларусі. Тым не менш у беларускай дыялектнай лексікаграфіі да гэтага часу не было вузкапрофільных дыялектных слоўнікаў, якія змяшчалі б тэрміны і паніці пэўнай галіны науку, вытворчасці, сацыяльной сферы.

Тэрміны, некалі вядомыя толькі ў пэўных мясцовасцях, сталі апошнім часам досьць шырока выкарыстоўвацца ў галіне медыцыны: *спарон, гарачка, цягліца*.

Некаторыя дыялектныя слова і сёня могуць паўноніць прафесійную лексіку, замяніўшы запазычаныя тэрміны ўласнабеларускім адпаведнікамі. Так, слова *вогнік* (герпес) распаўсюджана ў паўночна-заходніх гаворках, га-

ворках цэнтральных раёнаў Беларусі. Шырокую геаграфію ў рэгіёнах Беларусі маюць слова *жасутка* (жаўтуха), *пошасць* (эпідзмія), *разачка* (гастрыт) і інш. Гэта дае падставу думчаць, што шэршт дыялектных тэрмінаў можа арганічна ўліцца ў актыўную медыцынскую лексіку.

Менавіта з жадання паказаць "залаты запас" беларускай медыцынскай тэрміналогіі, які ўтрымлівае дыялектную лексіку, а таксама дапамагчы арыентавацца маладым спецыялістам у галіне медыцыны при працы з насельніцтвам у розных мясцовасцях Беларусі і выйшаў у выдавецтве Гарадзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітета "Дыялектны слоўнік медыцынскіх тэрмінаў Беларусі" Віктара Варанца. Асноўныя матэрыялы для слоўніка сабраны шляхам дэталёвага аналізу як рэгіяна-

льных дыялектных слоўнікаў, так і слоўнікаў, якія сваім лексічным матэрыялам ахопліваюць больш шырокія дыялектныя зоны Беларусі: паўночна-заходнюю, цэнтральную і сярэднебеларускую гаворкі інш.

Агульная картатэка слоўніка налічвае каля 500 картак-слоў. Слоўнік включае толькі медыцынскі пласт лексікі: назвы хвароб, лекаў, лекавых траў, дзяянні і паніці медыцыны. Таксама многія слова праілюстраваны адпаведнымі малюнкамі.

Гэты слоўнік з'яўляецца першай спробай стварыць даведнік, у якім змяшчаюцца дыялектизмы медыцынскага характару ў іх сучасным выглядзе.

Віктар Варанец,
старшы выкладчык кафедры
рускай і беларускай мов УА
"Гарадзенскі дзяржаўны
медыцынскі ўніверсітэт".

Экспазіцыя, прысвечаная Святлане Алексіевіч у Лідской цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы

У Лідской цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы разгорнута выставка, прысвечаная нобелеўскаму лаўрэату па літаратуре 2015 г. Святлане Алексіевіч.

У чытальнай зале выстаўлены партрэт Святланы Алексіевіч сярод усіх нобелеўскіх лаўрэатаў, пачынаючы ад 1901 года. Выстаўлена Нобелеўская лекцыя лаўрэаткі з аў-

тографам, а таксама асадка пісьменніцы. Гэтыя каштоўныя экспанаты дастаўшыся ў Ліду сябар ТБМ Іосіф Бойса, той самы, які кожны месяц пералічвае ахвяраванні на дзейнасць

ТБМ.

Выстаўлены таксама шэршт кніг Святланы Алексіевіч, у тым ліку новых, у асноўным расейскага выдання. У Расіі да Святланы Алексіевіч

увагі значна больш, чым у Беларусі

Кнігі, вядома, на расейскай мове. Перакладаю на беларускую мову, пра якія яшчэ год назад дбала ТБМ, да гэтага

часу няма. Разам з тым пытанне аб выкладанні твораў С. Алексіевіч у беларускіх школах месціцца на беларускай мове з павесткі дня не здымаецца.

Наші кар.

"Яўгенія Янішчыц: творы, жыццяпіс, каментары"

Презентацыя першага тома выдання "Яўгенія Янішчыц: творы, жыццяпіс, каментары" прыйшла ў магілёўскай бібліятэцы імя Янкі Купалы пры актыўнай падтрымцы гарадской суполкі ТБМ імя Ф. Скарыны. Імпрэзу наведала шмат людзей, у першую чаргу гэта аматары і прыхільнікі творчасці паэзіі, магілёўскія літаратары, настаўнікі, сябры Таварыства беларускай мовы. А презентавала книгу яе ўкладальнік Тамара Аўсяннікова, аднакурсніца і блізкая сябродка Яўгеніі Янішчыц.

Гэта выданне, якое пабачыла свет дзякуючы выдаўніцтву "Мастацкая літаратура" - першы грунтоўны збор твораў таленавітай беларускай паэтэсі і перакладчыцы, хоць яшчэ ў далёкім 1990 годзе была падпісаны пастанова Савета Міністраў пра апублікаванне творчай спадчыны Яўгеніі Янішчыц.

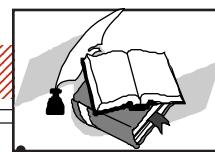
Асноўную частку матэрыяла для выдання сабралі і падтрымвалі яго ўкладальнікі - дацант Інстытута мовы і літаратуры Святлана Калядка і магілёўскі літаратар і паэт Тамара Аўсяннікова. У першы том увайшлі вершы з першых пяці зборнікаў Яўгеніі Янішчыц, успаміны яе сваякоў і родных, сяброву і землякоў, адна-класнікі і настаўнікі, і канешне калег-літаратараў. Адмыслова для гэтага выдання вельмі грунтоўна былі сабраны і апрацаваны біяграфічныя звесткі, як жыццёвые, так і пе-рэяду творчай дзейнасці паэткі.

Аўтары зборніка нават правялі саме сапраўднае і глыбокое даследаванне радаводу Янішчыц, бо паходжанне яе прозвішча - асобная і цікавая старонка біяграфіі Яўгеніі. Не самі па сабе размешчаны ў книзе

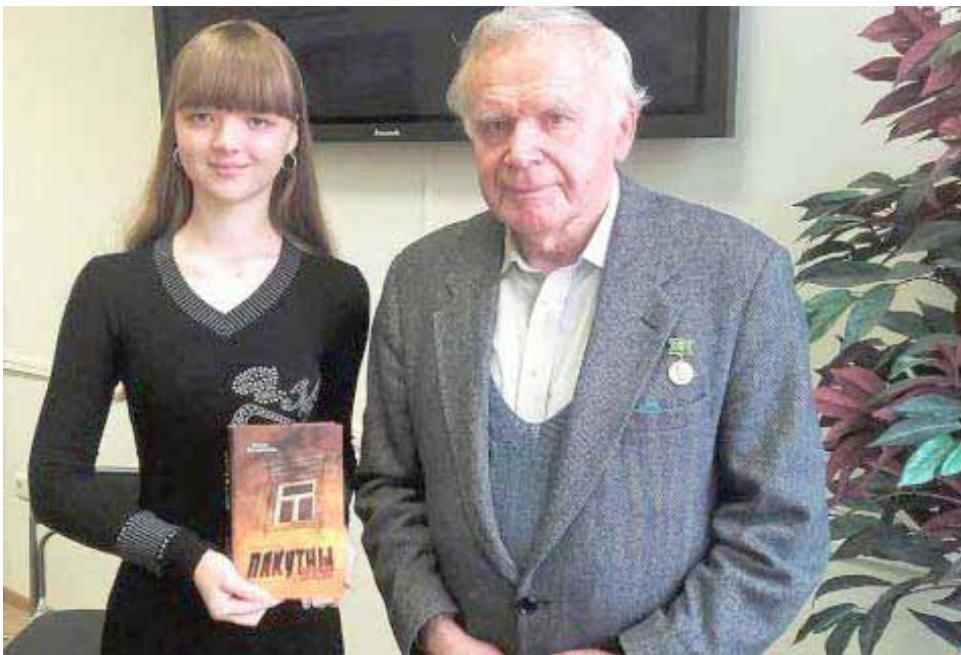
і вершы - кожны твор супра-ваджаеца каментаром-паясненнем, невялічкім разборам і аналізам. Увогуле, сам зборнік, які будзе ўключальць чатыры тэмы, вельмі цікавае і незвычайнае выданне. Акрамя ўзгаданых і, трэба сказаць, не зусім тыповых для збору твораў матэрыялаў пра аўтара, наступныя выданні плануеца яшчэ дапоўніць мультимедыйныя дыскамі з записамі вершаў у выкананні самой Яўгеніі Янішчыц, альбомам песень на сло-вы паэтэсі ў выкананні Таццяны Беланогай, фільмамі і відэаматэрыяламі пра жыццё і творчасць паэткі.

Само выданне зроблена наядзвычай якасна і прыгожа, яно атрымалася вельмі прывабным па дызайне, мае крыху

Глыбокая пацана да пісьменніка

1 лістапада ў Палацы Рэспублікі былі ўручаны ўрадавыя ўзнагароды заслужаным людзям Беларусі. Гэта дзеячы навукі і мастацтва, медыкі, будаўнікі. Іх уручы ў 94 асабам прэм'ер-міністру краіны Андрэю Кабякою.

Медалём Францішка Скарыны за плённую літаратурную і грамадскую дзеянасць быў узнагароджаны пісьменнік, публіцыст-эколог, старшыня Беларускага сацыяльна-екалагічнага саюза "Чарнобыль" Васіль Цімафеевіч Якавенка. Да ўзнагароджання пісьменнік быў прадстаўлены праз Міністэрства культуры, якое адзначыла яго шматгадовую плённую дзеянасць у галіне публіцыстыкі і літаратуры, высока ацаніла створаны ім раман-эпапею "Пакутны век".

Кнігі публіцыстыкі Ва-
сіля Якавенкі "Другой зямлі не
будзе", "Крушэнне над ростан-
ню", "Прывіды Шанхая над
Свіслаччу", "Нячывелле"
прысвечаны хвалюючым тэ-

мам: экалогіі, яздernай бяспесцы, захаванні архітэктурнай спадчыны, абароне роднай мовы.

Па традыцыі медалём Ф. Скарыны ўзнагароджваючыя працаўнікі навукі, асьветы і культуры за выдатныя прафесійныя дасягненні і значны ўнёсак ў памнажэнне духоўнага і інтэлектуальнага патэнцыялу беларускага народа.

Як распавёў пісьменнік, нарадзілася ідэя экранізаціі яго твора на кінастудыі "Беларусьфільм". Кінарэжысёра Вячаслава Нікіфараў захапілі яркі і каларытныя характеристы герояў рамана, і ён аўтамаркуювае з калегамі магчы-
масць стварэння тэлесерыялу па кнізе В. Якавенкі, шукае спонсараў для ажыццяўлення гэтай ідэі.

5 траўня гэтага года Васіль Цімафеевіч адзначыў свой 80-гадовы юбілей літаратурнай вечарынай і выставай кніг у Нацыянальнай бібліятэцы. У бліжэйшым месяцы плануецца

правесці чытацкую канферэн-
цию па кнізе "Пакутны век" і
сустрэчу з чытачамі ў біблія-
тэцы імя А. Міцкевіча.

Э. Дзвінская.

На здымках:

1. Васіль Якавенка сустракаецца з навучэнцамі гімназіі пасля ўзнагароджання.

2. Медаль Ф. Скарыны.

Паседжанне Рады ТБМ

У адпаведнасці з рашэннем Сакратарыяту ТБМ чарговое паседжанне Рады адбудзеца 27 лістапада ў сядзібе ТБМ. Пачатак рэгістрацыі 10:30, пачатак паседжання 11:30.

Парарадак дня Рады ТБМ 27 лістапада 2016 года:

1. Инфармацыя аб удзеле ТБМ у парламенцкіх выбарах у 2016 годзе.
2. Абмеркаванне плана дзеянасці ТБМ на 2017 год.
3. Аб зменах у складзе Сакратарыяту ТБМ.
4. Аб падпісцы і далейшым лёссе газеты ТБМ "Наша слова".
5. Аб фінансавым становішчы ТБМ.
6. Рознае.

Чакаем вашыя прапановы да праекту плана дзеянасці на 2017 год.

"Лідскае піва"
прадставіла яшчэ адну
навінку - "Лідскае
зімовае"

3 лістапада стартавалі продажы яшчэ адной навінкі ад "Лідскага піва". Адмыслова да навагодніх свят мясцоў півавары выпустілі "Лідскае зімовае".

Як апісваюць навінку самі вытворцы, гэта адмысловы гатунак цёмнага піва, у якім удала спалучаецца аксамітавы карамельны густ з лёгкімі нотамі ядолёўцу і тонкім водарам адмыслова падабранай кампазіцыі спецы - карыца, гваздзік, каляндра.

Рэкамендуюцца ўжываць пры тэмпературы каля 14°C (цяплей чым звычайна), каб букет духманых навагодніх специй раскрыўся ў поўнай меры.

Наші кар.

Навіны Германіі Уручэнне дыпламоў па нямецкай мове (DSD) у Віцебску

27 кастрычніка 2016 г.

Мерле Варнеке, аташа па культуры Пасольства Германіі ў Менску, і Вернер Ліберкнхт, кансультант Цэнтральнага кіравання па справах нямецкай школьнай адукцыі за мяжой (ZFA), падчас урачыстага мера-прыемства ўручылі навучэн-

цам СШ № 34, СШ № 45 і гімназіі № 4 г. Віцебска дыпломы па нямецкай мове (DSD) I ступені.

Спадарыня Варнеке ў сваёй гаворцы падкрэсліла значэнне нямецкай мовы. Аса-бліўя былі адзначаны старанне школьнікаў пры вывучэнні ня-

мецкай мовы, а таксама настаянікаў ня-
мецкай мовы.

Сардечна віншуюсіх усіх дыпламантаў, жаданы ім зада-
ваннення ў далейшым выву-
чэнні нямецкай мовы і ўсяго
добра ў будучыні!

Наші кар.

Ахвяраванні на ТБМ

1. Сармант Надзея і Сяргей - 10 р., г. Менск
2. Грыбоўскі Васіль - 10 р.,
в. Чурылавічы, Менскі р-н
3. Прывішч Ірына - 10 р., г. Менск
4. Касач Вера - 10 р., г. Менск
5. Сайтава Валянціна - 10 р., г. Менск
6. Стрыжонак Ірына - 10 р., г. Менск
7. Лявончыкі Васіль - 10 р., г. Менск
8. Вайцаховіч Н. Ю. - 8 р., г. Менск
9. Паліцэвіч А. Э. - 10 р., г. Менск
10. Балукова Н. І. - 10 р., г. Менск
11. Раманава Ж.А. - 10 р., г. Менск
12. Чайкоўскі Павел - 12 р., г. Менск
13. Анісім Алена - 65 р., г. Менск
14. Шкірманкоў Фелікс - 10 р., г. Слаўгарад

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

атрымальнік плаціку

Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

назва банка

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

ст. Ясень, Асіповіцкі р-н

19. Плакса Уладзімір - 5 р., г. Менск

20. Мануленка Уладзімір - 10 р., г. Менск

21. Чыгір Я. А. - 15 р., г. Гродна

22. Панамароў Сяргей - 20 р., г. Менск

23. Несцераў Віктар - 20 р., г. Менск

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў.

Падтрымка ТБМ - справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

"Белінвестбанка" код 739 (УНП 100129705)

праз любое адзяленне ашчадбанка Бела-
русбанк.

Касір

Плацельшчык

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

атрымальнік плаціку

Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

назва банка

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

ст. Ясень, Асіповіцкі р-н

Квітанцыя

Плацельшчык

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

атрымальнік плаціку

Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

назва банка

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

ст. Ясень, Асіповіцкі р-н

Касір

М.П.

Плацельшчык

Несуцяшальны раздум над V Усебеларускім народным сходам

Час няўмольна аддаляе нас ад тых дзён, калі ў Менску праходзіў V Усебеларускі народны сход. Праводзілі ж яго 22-23 чэрвеня, г. зн. чатыры месяцы таму. Аднак у афіцыйных СМИ працягваюць з гонарам, на высокіх нотах узгадваць пра той чэрвеньскі форум. Паведамлялася, што некаторыя з яго арганізатараў адтрымалі і падзяку ад ураду. А што ж на самай справе ўяўляў сабой той з'езд? Няўжо гэта сапраўды знакавая падзея ў айчынай гісторы? Пра ёсё гэта і пойдзе гаворка ў нашым артыкуле.

Пра рознага роду з'явы, падзеі ў жыцці краіны пішучь не толькі па гарачых слядах, але калі міне пэўны час, улягушца, аслабеюць жарсці. У апошнім выпадку, як правіла, погляды вызначаюцца большай абгрунтаванасцю, а'б'ектыўнасцю. Вось чаму і мы палічылі за лепшша паразважаць пра V Усебеларускі народны сход не па гарачых слядах, а значна пазней. Упэўнены, што адмысловай гаворкі гэтае мерапрыемства заслугоўвае, бо дазваляе лепш зразумець стаўленне ўладаў да многіх проблем, у тым ліку і самай національнай на сёняня - моўна-культурнай, дзе страт процьма, а набыткаў зусім няма.

Паводле ўсіх параметраў гэты сход быў блізнюком усім папярэднім яму такога ро-ду форумам. Пра тое, што ўчора і сёння ўяўляе сабой найстрашнейшую бяду для беларускай нацыі дэлегаты не па-чулі ні слова ні ад Прэзідэнта краіны, ні ад каго-небудзь з выступоўцаў як высокага службовага рангу, так і шараговых. А што трэба разумець пад гэтай найстрашнейшай бядой, мяркуем, яны выдатна сабе ўяўлялі. Як і ў першыя гады існавання прэзідэнцкай сістэмы кі-

За гэты час ніхто з пяцёркі са-
мага высокага рангу палітыкаў
не зрабіў на беларускай мове
анівяднага выступлення! Па
сутнасці ўсё палітычнае кіраў-
ніцтва краіны з дня ў дзень
груба парушала і сёння пару-
шае канстытуцыйнае палажэн-
не аб ававязковым выкары-
станні беларускай мовы ў сваёй
практычнай дзеянасці. Лічым,
што гэта з'яўляецца адным з са-
мых сур'ёзных палітычных зла-
чынстваў! І гэта з боку тых, хто
надзелены ўладай, хто ў адказе
за этнічнае здароўе нацыі!

Вання працідзіцкай стымы і правання краінай, так і сёння ўся палітычна раць зацыклілася на праблеме стварэння дзяржаўы сацыяльной накіраванасці. Тоё, на што ў нас ужо пайшло больш за дваццаць гадоў і застаецца ўсё яшчэ нівырашным, у многіх заходніх краінах Еўропы ўдалося рэалізаваць за пяць-дзесяць гадоў пасля зананчэння Другой сусветнай вайны. Час зразумець: пакуль наша краіна будзе карумпаваная, асабліва ў сваіх самых высокіх уладных структурах, пакуль у ёй будзе самая высокая ў свеце ўздельная вага дзяржаўных чыноўнікаў, супрацоўнікаў спецслужбай ў агульнай колькасці насельніцтва, пакуль вялізная сумы бюджетных сродкаў будуць выдаткоўвацца на задавальненне не ў меру прагненых да роскашы занятых ва ўладных структурах людзей, Рэспубліка Беларусь не быць дзяржавай сацыяльнай накіраванасці.

Але вернемся да згада-
най намі вышыў найстрашней-
шай бяды, якую не пажадалі
ўжо ў пяты раз паставіць на
парадак дня Усебеларускага
народнага сходу. Гэтай бядой
ёсць свядома здзейсненае прэ-
зідэнцкай вертыкалью амаль
татальннае вытурунне белару-
саў са сваёй прыроднай нацыя-
нальна-культурнай, моўнай
нівамі. Не баймся памыліца ў
лічнасці асемкаўванні гэтае архі-
далікатнае пытанненне. Затое не
раз адкрыта заяўлялі пра ад-
сутнасць якіх-небудзь істотных
культурна-моўных адрознен-
няў паміж Расіяй, паміж белару-
самі і рускімі, а мову рус-
кую на ўвесе голас прызнаюць
роднай для беларусаў. Словам,
не марна працавалі і працующы
сваёй гадоўлі русіфікатары.

ФУ. Галоўнае, адметнае, сама-
бытнае багацце дзяржаўнага
народа Рэспублікі Беларусь
раскрыжавана. Таму нават такі
прэстыжны людскі форум, як
V Усебеларускі народны сход
не палічыў патрэбным кары-
стацца першай дзяржаўнай мо-
вай, якая адначасна ёсьць ты-
тульнай мовай карэннага наро-
да беларускай зямлі. Ну ці ж
не з'яўляецца гэта грубым ад-
ступленнем ад нормай Кансты-
туцыі Рэспублікі Беларусь,
якая авабязвае ў роўнай сту-
пені выкарыстоўваць, утым
ліку і ў палітычнай сферы, род-
ную для беларусаў беларус-
кую і суседнюю рускую мо-
вы? Усе пяць Усебеларускіх
народных сходаў аблігуюва-
ліся толькі рускай мовай. Жах!
Які гэта вялікі здзек з Кансты-
туцыі Рэспублікі Беларусь! І з
боку каго? Палітычнага кіраў-
ніцтва краіны разам, як пуб-
лічна заяўлялася, з найлепшымі
прадстаўнікамі беларускага на-
рода, што ўжо пяць разоў збі-
раліся на такога рода форумы.

Пры ўсім старанні і жаданні нам не ўдалося праслуhaць усе выступленні на сходзе, каб мець поўнае, беспамылковае ўяўленне пра сказанае на ім па праблеме культуры і мовы. Чулі фрагмент выступлення міністра культуры Рэспублікі Беларусь Барыса Святлова (магчыма гэта скказанае ім у кулуарах сходу падчас інтэрвю). Фрагмент той прагучай па-руску, што нас ніколкі не здзівіла, а толькі лішні раз пераканала ў тым, што русіфікацыя культурна-моўнай сферы носіць дзяржаўны характар і будзе далей застаўца такім. Дарэчы, на пачатку сёлетнягода гэты міністр разам з дэпутатам Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь з камісіі па культуре ў сваім прысвечаным Году культуры інтэрвю карысталіся выключна толькі рускай мовай, з чаго лагічна вынікае, што і сам то гэты Год культуры прысвячаецца больш рускай чым беларускай культуры.

З атрыманай з газет ін-
фармацыі нам удалося ўстана-
віць, што беларускай мовай ка-
рыстаўся Мітрапаліт Менска-
Магілёўскай епархii рымска-
каталіцкай царквы Тадэвуш
Кандрусеўч, пісьменнік, пер-
шы намеснік старшыні савета
Федэральнай нацыянальна-ку-
льтурнай аўтаноміі "Беларусы
Расіі" Валерый Казакоў; гене-
ральны дырэктар Нацыяналь-
нага мастацкага музея Беларусі
Уладзімір Пракапкоў; галоўны
рэдактар газеты "Звязда" Аля-
ксандр Карлюкевіч; вядучы
майстар сцэны Нацыянальнага
акадэмічнага тэатра імя Янкі
Купалы Віктар Манаеў. Восем
толькі сапраўднай сур'ёзной
крытыкі ў адрас дзяржавы за-

крайык у адрас дзяржавы за-
яе недастатковую ўвагу нацы-
янальнаму фактару духоўнай
сферы не ўдалося пачуць ад іх.
Прычына зразумелая: не хапае-
дзімакратычнасці ў існай палі-
тычнай сістэмы. З пералічаных
выступоўцаў нам больш за ўсё
імпандуе Віктар Манаеў. Яго
мяркуем, як і ўсіх, хто ведае
цану нацыянальнага ў культуре,
вельмі хвалюе, што многія
мясцовых кіраўнікі, спонсары-
пры арганізацыі канцэртаў у
рэгіёнах аддаюць перавагу не-

калецтывам, а расійскім папос-
вым "зоркам". Нельга не пага-
дзіцца і з такім меркаваннем
гэтага прызнанага ў нас аўта-
рытэту ў сферы культуры:
*"Папулярызацыя свайго нацы-
янальнага мастацтва* (пад-
крэслена аўтарам) павінна
стаць прыярытэтам у дзеяна-
сці дзяржаўных арганізацый
культуры. Нашай грамадска-
сці трэба выхоўваць у дзяцей і
маладзі мастацтва густ, прыве-
ваць любоў да роднай мовы,
культуры, каб з іх атрымаліся
сантаўдныя грамадзяніне неза-
лежнай Беларусі" (Звязда,
24.06.16 г.).

Нікільки не сумніваемся ў тым, калі дзяржава і надалей будзе ўсяляк стрымліваць увядзенне беларускай мовы ў афіцыйнае жыццё, народ не толькі не будзе валодаць, карыстацца ёю, але нават не захоча і чуць яе, прычым і з вуснаў артыстаў драматычных тэатраў, эстрадных і оперных спевакоў, удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Калі ж ім давядзеца выступаць з канцэртамі, дык будзе небяспечна без выкарыстання ўзмоцненай аховы міліцыі. Гэтымі словамі мы не збіраемся пужаць палітыкаў, але ім трэба ведаць, што ўжо і сёння беларускі моўны нігілізм уяўляе сабой страшенну рэальную пагрозу не толькі для захавання беларускай нацыянальнай ідэнтычнасці, але і суверэнітetu краіны. На ўсёй постсовецкай прасторы пазіцыі "рускага мира" нідзе не вызначаюцца такой трываласцю, як у Рэспубліцы Беларусь, зразумела, не падмацоўваючы, а, наадварот, падрывавуючы яе дзяржаўныя асновы. Толькі негатыўна ўплывае гэта і на яе імідзь у цывілізаваным свеце. У яго ў пашане краіны з самабытным, арыгінальным этнакультурным жыццём, а не тая, што не ў меру спажываваюць чужбы духоўная каштоўнасці, анямелі ў роднай мове. У гісторыі Еўропы не знайсці народа, акрамя беларускага, мову якога сама дзяржава не пускала ў афіцыйную сферу.

пнушала ў афіційную сферу.
Непараўнальна больша прынцыпавага, канструктыўнага мы спадзіваліся знайсці ў выступе вельмі паважанага на мі Ул. Пракапцова. Як ужо даўно стала традыцыйдля на шага грамадства, ён як дзяр жаўная асоба, не закранаў на цыянальнага аспекту культуры (у нас такое не модна ў афи

ры (у нас такоё по модзе ў аф-
цынай аbstаноўцы), але спра-
віліўся нашаў ўсе буедучыні
"нашай краіны, нашай Бацькаў-
шчыны". На справе ж нашая
сучасная культура з яе таўш-
чэразным напластаваннем уся-
го рускага пакіда Беларусь
без будучыні, пераутварае яе
ў нацыянальным плане ў бяс-
плодную пустыню.

міла яна дэлегатам сходу і працу дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў, ураду краіны над Кодэкsem культуры, але не сказала пра месца нацыянальна-беларускага ў ім. Бо калі ў гэтым, несумненна, вельмі патрэбным дакуменце захаваць у нашай краіне статус-кво ў судносінах паміж беларускай і рускай культурамі, справа не зрушыцца ў лепшы бок для нацыянальнага інтэрсу народа. Не ў меру спажываючы чуждыя духоўныя каштоўнасці, што ў нас спрэс назіраецца, ён немінуча страціц сваю такую кволю на сёння этнічную ідэнтычнасць.

Не выракся роднай беларускай мовы, хоць ужо і даўно жыве за межамі Бацькаўшчыны ў Расіі, таленавіты пісьменнік Валерый Казакоў. Як шчыры патрыёт ён на сходзе выступаў на любімай, бясконца дарагой для яго матчынай мове. Думаем, што такі прыгожы патрыятычны вычын маскоўска-га беларуса не мог не закрануць нават і каго-небудзь з дашчэнту зрусіфікованых дэлегатаў сходу. Сам жа В. Казакоў, як пісалася ў газете "Союз Еўразія" ад 28 чэрвеня, бяс-

Евразія" ад 28 чэрвені, якіх-конца радаваўся, калі чуў беларускамоўныя выступы іншых дэлегатаў, асабліва гамельчанкі, якая ў адрозненне ад абсалютнай бальшыні прысутных у зале, гаварыла і пра ролю культуры. Цалкам падзяляем такія слова В. Казакова: "Без культуры (мяркуем, што ён меў на ўвазе нацыянальна-беларускую) ничего не нужно: ни сельское хозяйство, ни "БелАЗы" ... Потому что самую лучшую технику можно отдать дурaku, которого разумным может сделать именно культура". А ў нас жа нават у Год беларускай культуры, мы нічога слушнага, прынцыпова важнага пакуль што не пачулі ад самага высокага рангу палітыкаў, вядомых інтэлектуалаў Гакон наці.

А вось з астатнімі думкамі вельмі паважанай высокай духоўнай асобы можна і пасправчацца. Ні на якім пачатку шляху фармавання нацыі беларусы не знаходзяцца. З дня на дзень яны аддаляюцца ад таго-га нацыята ворчага працэсу, бо дзяржава іх усё больш і больш зрусліфікавае, упартая не пускаючы ў афіцыйнае жыццё беларускай мовы. І самае страшнае, што ёй не даюць месца ў дашкольной, школьнай сістэмах выхавання і навучання, сярэдній спецыяльнай і вышэйшай школе. Тут масава рыхтуюцца новыя пакаленні рускамоўнай інтэлігенцыі, амаль зусім няздольныя быць носітэрамі беларускага нацыянальнага духу.

тыку, видомых інтэлігентаў пра яе нацыянальны сегмент. А калі яны штосьці і мовяць пра культуру, дык толькі ўвогуле, у якой у нас (яшчэ раз паўторым) у дзясяткі разоў больш чужога рускага, чым уласнага беларускага. Да бесканкурэнтнага панавання ў культурнай сферах краіны знадворнага над унутраным прызвычайліся нават многія прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі. Вось як далёка зайшлі мы ў культурна-моўнай асіміляцыі!

Тым з дэлгатай сходу, хто не вырэкас нацыянальных культурна-моўых каштоўнасцяў, напўні ж, прыемна было пачуць сказанае першым намеснікам старшыні федэральнай нацыянальна-культурнай аўтапноміі "Беларусы Расіі", старшынём Думы горада Сургута Сяргеем Бандарэнкам: "...наша арганізацыя "Беларусы Расіі" была створана для захавання традыцый і звычаяў беларусаў, беларускай мовы (г.зн. таго, што ў бацькоўскім доме ў поўным заняпадзе, - аўтары) ... Мы ... захоўваєм абраады, і культуру (зразумела, беларускую, - аўтары), бо лічым гэта нашай не толькі задачай, але і прызначэннем" ("Звязда", 23.06.2016, с.5). Каля ж і мы, беларусы метраполіі, з такой павагай будзем ставіцца клопатамі гаварыў пра іх, выклікае да сябе самыя добрыя пачуцці, параджае надзею, а вось можа неўзабаве Беларускую праваслаўную царкву ўзначаліць мітрапаліт такіх прагрэсіўных нацыяльных поглядаў. Не ўсьвесь жа час кіраваць ёю прысланным немаведам адкуль людзям небеларускага паходжання, з чужымі для беларускай зямлі культурай і мовай. Павярнуцца ж, прычым крута, каталіцкі касцёл да беларускай нацыянальнай ідэі. Каб і праваслаўная царква стала на такі нацыястваральны шлях, тады, напэўна, беларусам куды лягчэй было б набываць нацыянальныя рысы. Упэўненая, што тады і дзяржава, калі б не цалкам адмовілася ад далейшага працягу сваёй русіфікатарскай палітыкі, дык мо хоць не з такой

Ведаю, што нялёгка адбыцца такому пры страшэнным дэфіцыце сапраўдных нацыянальных лідараў сярод палітыкаў, асабліва высокага рангу. Шараговыя ж функцыянеры не ў стане ўзняць народ на самааддане змаганне за этнічнае выжыванне. Будучыя здравай нацыянальнай свядомасці пакаленіі беларусаў не пахвалиць нас, што ў асяроддзе 2500 дэлегатаў Усебеларускага народнага сходу не знайшлося аніводнай смелай асобы, якая не збаялася б ушчэнт разнесці неадпаведную каронным інтэрэсам Башкайшчыны дзяржаўную культурна-моўную палітыку, паказашы, што апошняя вядзе не толькі да поўнага размывання нацыянальнай ідэнтычнасці беларусаў, але і да страты палітычнага суверэнітету краіны. А некалі ж былі у нас палітыкі-патрыёты, гатовыя прыняць нават смерць, каб толькі родны край не стаў жданай здабычай для чужой дзяржавы. Згадаем тут пра герайчны вычын пасла ад Наваградскага ваяводства Тадэвуша Рэйтана, які мужна супраціўляўся спробам вальнага Сойма Рэчы Паспалітай зацвердзіць здрадніцкі акт аб першым падзеле Рэчы Паспалітай (1772 г.). Дамагчыся такога паслу-патрыёту не ўдалося. Тады ён, каб перашкодзіць паслам пакінуць залу паседжанняў, лёг крыжкам лі дзвірэй і на ўвесь голас закрычаў: "Забіце мяне, затапчыце, але не забівайце Башкайшчыны!" А меў жа ён тады трохі больш за 30 гадоў! А колькі сапраўдных беларускіх нацыянальных герояў, прычым высокаадукаваных для свайго часу, уліліся і самаахвярна змагалася ў 1863-1864 гадах у шэрагах нацыянальна-вызвольнага паўстання на чале з Кастусем Каліноўскім! Сёння нам вельмі патрэбныя тэхнічныя патрыёты, без якіх нельга разлічваць на поспех нацыянальна-культурнага адраджэння беларускага народа, захаванне дзяржаўнага суверэнітету яго Башкайшчыны.

Як і падчас усіх папярэдніх Усебеларускіх народных сходаў, і на гэты раз пытаннем нумар адзін заставалася сацыяльна-еканамічнае становішча краіны, хача ім змайкоўца дзесяткі міністэрстваў і ведомстваў, сотні рэзага роду гаспадарча-вытворчых падразделенняў. Іх кіраўнікамі хацелася б парэкмендаваць галоўную прычыну нашага незайдроснага сацыяльна-еканамічнага становішча, неўтамаванай карупцыі шукаць найперш у сур'ёзных непаладках, поўнай дэзарганізацыі этнакультурнага жыцця дзяржаўнага народа краіны, у яго да апошніх падвалінаў здэформаванай нацыянальнай свядомасці. Усякі этнічнае зацюканы народ, дыў яшчэ ўласнай дзяржавай, не можа быць актыўным у любой сферы грамадской дзейнасці чалавека, у тым ліку і ў сацыяльна-еканамічнай. Хворыя на нацыянальны ніглізм людзі абыякавыя да ўсяго. Іх у адноўлікавай ступені не цікавіць нацыянальная культура і мова, ні прыгажосць роднай прыроды, ні стан эканомікі краіны, яе экалогія і г.д. З хворай нацыянальнай свядомасцю чалавек без усялякага раздуму ідзе на дзяйсненне любога злачынства,

*Леанід Лыч, прафесар,
Мікола Савіцкі, прафесар,
кастычнік 2016 г.*

P.S. Пажадана тэрмінова выдаць стэнаграму V Усебеларускага народнага сходу, захавашы мову выступу дэлегатаў з тым, каб людзі ведалі, хто ёсьць хто.

ства, бо ён не жыве інтэрэсамі свайго народа. Усяго гэтага ніколі не дазволіць сабе чалавек, прасякнуты карэннымі нацыянальнымі інтэрэсамі сваёй Башкайшчыны. Калі б нацыянальна-свядомыя беларусы певражалі ў нашым грамадстве, што магчыма толькі пры карэйнальнымі змяненні дзяржаўной культурна-моўнай палітыкі, у краіне была б да мінімуму зведзена карупцыя, у тым ліку і ў высокіх уладных структурах, сталі б краіне рэдкімі выпадкі забойства (што не абмінула і родную сястру сусветна вядомага беларускага пісменніка Васіля Быкова), гвалту, арабавання, разводаў, алкагалізму і іншых негатыўных з'яў, што адмоўна адбываюцца і на сацыяльна-еканамічным развіцці народа.

З улікам усяго агіднага, пачварнага, што адбылося і сёня адбываецца ў нацыянальным культурна-моўным жыцці дзяржаўнага народа дэлегатам V Усебеларускага народнага сходу неабходна было б у першую частку грунтоўна заніца пэсавызначальнай проблемай нумар адзін - этнакультурнай. У нашых дні страшэннай нацыянальнай дэградацыі беларусаў з-за іх найчасцей вымушанага сыходу са сваёй культурна-моўнай нівы на чужую не бачаць толькі абсалютна сляпіх людзі. А гэта трэба бачыць, асабліва палітыкам, і разагаваць. Беларусы не па сваёй волі сёня ўжо не ўяўляюць сабой самабытную арыгінальную нацыю, паколькі жывуть пераважна не сваімі, а рускімі культурна-моўнымі каштоўнасцямі, нават робяць істотны ўнёсак у іх стварэнне, папулярызацыю на беларускай зямлі, атрымліваючы за гэта не толькі зарплату, але і ўрадавы ўзнагароды. У дзяржаўным сектары эстрады ёсьць асобы, якія і з 20-30 гадоў сцэнічнай дзейнасці не выканалі аніводнай беларускамоўнай песні і з гонарам ставяць сабе гэта ў вялікую заслугу.

Спадзявацца, што ў такай экстрэмальнай сітуацыі сам народ выкарасаецца з глыбокай асіміляцыйнай ямы, ніяк не даводзіцца. Тут тэрмінова патрэбна адпаведная нацыянальна-культурная, моўная палітыка дзяржавы, калі яна не на словах, а на справе жадае быць суверэннай, мець этнічнае самастойны народ, а не адрынуты ад роднай мовы на топ. Калі ў палітычнага кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь ёсьць хоць кропля такога жадання, яно павінна не заўтра, а ўжо сёня правесці Нечарговы VI Усебеларускі народны сход і амбэркаваць на ім найгaloўную агульнацянальную проблему дні, даўшы ёй прыклад на такую фармулёвку: "Выратаванне беларускага народа ад страты этнакультурнай самабытнасці як галоўнага фактарту захавання нацыянальнага суверэнітету Рэспублікі Беларусь".

*Леанід Лыч, прафесар,
Мікола Савіцкі, прафесар,
кастычнік 2016 г.*

P.S. Пажадана тэрмінова выдаць стэнаграму V Усебеларускага народнага сходу, захавашы мову выступу дэлегатаў з тым, каб людзі ведалі, хто ёсьць хто.

Сябры Баранавіцкай арганізацыі ТБМ у трэці раз арганізавалі і правялі чытанні, прысвечаны I Сусветнай вайне

Навукоўцы, гісторыкі і краязнаўцы сабраліся 29 кастрычніка на сядзібе ТБМ ў Русінах. Адкрыў мерапрыемства Міхась Бернат, навуковы супрацоўнік, першы дырэктар і стваральнік краязнаўчага музея ў Русінах Баранавіцкага раёна.

Ён акрэсліў мэты нашай канферэнцыі. Баранавічы былі вельмі важнымі стратэгічнымі горадамі падчас вайны. Тут праходзіла лінія фронту, тут была стаўка расейскага цара, тут адбываліся значныя лёсавызначальнай бай. Нажаль для нашых землякоў, тагачасных жыхароў Беларусі як часткі Расейскай імперыі, вайна прынесла адно толькі гора. Міхась Язэпавіч падкрэсліў трагедыю бежанства, што насамрэч было прымусовай департацыяй. Ніхто не клапаўціся, як гэта будзе адбывацца, як людзімі давядзенцамі ажывацца на новых месцах. Сялян папросту вывезлі ў глыб Расейскай імперыі і кінулі на вырак лёсу. Тыя адзінкі, якія наважыліся вярнуцца на радзіму пасля вайны, таксама апінуліся са сваімі горамі сам-насам. Гэтая цяжкая старонка ў нашай гісторыі чакае грунтоўнага даследавання.

Дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін Баранавіцкага ўніверсітэту, кандыдат гісторычных наукаў Аляксандр Літвінскі свой выступ прысвяціў значнину I Сусветнай для беларускай гісторыі. Трэба прызнаць, што гэта вайна не была справядлівай, не была абумоўлена колькі-небудзь зразумелымі прычынамі. Гэта была трагедыя нашага народа, які выпадкова апінуўся ў складзе Расейскай імперыі.

Пра тое, што гэта было злачынства супраць чалавечнасці добра паказаў баранавіцкі краязнаўца Аляксандр Слабодзін. Ён распавёў пра газавыя атакі на ўчастках фронту Ба-

ранавіцкага раёна. Менавіта ў I Сусветную з'явіліся агнямёты, атрутныя газы. Расейская войска было цалкам не гатава да вайсковых аперацый з прымяненнем атрутных газаў, афіцэры збольшага былі забеспечаны газахоўнікамі, а вось жаўнерамі даводзілася карыстца палатнянымі павязкамі. Атрутнае воблака распаўсюджвалася на дыстанцыю да 20 км, і мясцове насельніцтва таксама заставалася не абароненася. Можна сказаць упершыню была прыменена зброя масавага знішчэння, што змяніла характар вайны аднойчы і назаўсёды. Яшчэ здараліся прыклады міласэрнасці і рыцарскіх паводзін з ваеннапалоннымі і мясцовым насельніцтвам, але павялічэнне дыстанцыі паміж варожымі войскамі заклала пачатак бізлітаснага супрацьстаяння, якое яскрава праявілася падчас II Сусветнай вайны.

Настаўнік гісторыі і пісьменніца Ірына Дубейка на

першых чытаннях у Баранавічах презентавала сваю кнігу "Забытая вайна", прысвечаную падзеям I Сусветнай на тэрыторыі Баранавіцкага раёна. Сёлета яе выступ быў дапоўнены новымі фактамі і дзеінмі асобамі. Але ж напачатку Ірына нагадала, якую страшную цауну заплатіла Беларусь за ўздел на вайне: у адной толькі Баранавіцкай аперацыі пад Скробава загінула 80 тыс жаўнеру. Да-гэтуль не вядома дакладная лічба агульных страт з нашага боку мірнага насельніцтва, пісаненых і ваеннапалонных, якія прыблізна ацэньваюцца пад 2,5 млн чалавек. Вайна за-крунула 62 % насельніцтва нашай планеты на той момант.

Супрацоўнік Баранавіцкага краязнаўчага музея Ірына Саўко распавяла пра артэфакты і дакументы, якія захоўваюцца ў музеі. Якраз гэтымі днёмі працуе выставка, прысвечаная падзеям той вайны, туды варта завітаць усім цікайным.

Найбольшую цікаўніцу змайеў выступ Берасцейскіх аматараў гісторыі, сяброву клуба гісторычнай рэканструкцыі. Андрэй Верабей, дырэктар дабрачыннага фонду "Фартэфікацыя Брэста", паказаў прыклады вайсковага абмундзіравання і амуніцы часоў I Сусветнай, якія яны прывезлі з сабой. Нават па шаломах можна бачыць непадрэгаванасць расейскага войска да вайны, бо немецкі жаўнер ужо тады меў металёвы шалом, форма якога практычна не змянілася і выкарыстоўваецца зараз, а расейцы былі апрануты ў фуражкі.

Гісторык Аляксандр Стральцоў-Карвацкі распавёў пра тое, як гісторыя польскіх легіёнаў звязана з Баранавічамі. Гэты легіён з баямі працівіўся падзеям I Сусветнай, якія яны прывезлі з сабой. Нават па шаломах можна бачыць непадрэгаванасць расейскага войска да вайны, бо немецкі жаўнер ужо тады меў металёвы шалом, форма якога практычна не змянілася і выкарыстоўваецца зараз, а расейцы былі апрануты ў фуражкі.

Баранавіцкі паштальён Альесь Белы ўзгадаў, як адбілася вайна на лёсах літаратараў Максіма Гарэцкага, Мікалая Гумілёва і іншых.

Сябра геаграфічнага таварыства Раіса Аўчыннікава падзяліліся гісторыяй сваёй сям'і, па якой таксама прыйшлася вайна.

I Сусветная вайна была імперыялістичнай, нясправядлівай і страшнай. Але нашыя землякі, якія вынеслі на сваіх рамёнах яе цяжар, заслугоўваюцца павагі і ўшанавання іхнія памяці. Сябры Баранавіцкага таварыства ствараюцца маць пахавання ў I Сусветнай, апекуюцца гэтымі могілкамі. Гісторыя не маўчыць з тымі, хто ўмее слухаць, і сувора кара за невывучаныя ўрокі.

*Анэля Камбалава,
г. Баранавічы*

500-годнасць з “Прайдзісветам”

1 лістапада ў рамках праграмы “500-годнасць”, якую праvodзіць кампанія “Будзьма беларусам”, і якая прымеркавана да 500-годдзя пачатку беларускага кнігадрукавання, Лідчыну наведалі прадстаўнікі рэдакцыі інтэрнет-часопіса “Прайдзісвет” Ганна Янкута і Ігар Крэбс.

Першая сустрэча адбылася ў Ганчарскай СШ Лідскага раёна. Расповед пра часопіс “Прайдзісвет”, пра перакладную літаратуру, прадстаўленне часопіса “Гарбузік” выклікалі жывую зацікаўленасць дзяцей і настаўнікі. Не меншую цікавасць вы-

клікалі і конкурсы на веданне імёнаў беларускіх пісьменнікаў і рэдкіх беларускіх словаў, тым больш, што дзеці атрымоўвалі за правільныя адказы прызы ад кампаніі “Будзьма...”. Фішкай стала прастаўленне на паштоўках і кнігах аўтографа самога Артура Конан Дойля.

Другая сустрэча ў Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы была больш акцэнтавана на нумарах часопіса “Прайдзісвет” і на кнігах замежных аўтараў, якія калектыў перакладчыкаў рэдакцыі часопіса выдаў у электронным і папяровым выглядзе. Гэта дзве кнігі пра Шэрлака Холмса і іншыя. Зусім новая кніга, ужо дзявятае папяровое выданне з серыі “PostScriptum”, уключае творы “Замак Отранта” Хораса Уолпала (пераклаda Ганна Янкута) і “Франкенштайн, ці Сучасны Праметэй” Мэры Шэлл (пераклаda Марыны Дзевячова). Вокладку для кнігі намалявала мастачка Кацярыны Дубовік, а прадмову напісала літаратуразнаўца, выкладчыца ангельскай і амерыканскай літаратуры Ганна Бутырчык.

Не паспела выйсці з друку да сустрэчы, але выйшла непасрэдна пасля кніга Тадэвуша Даленгі Мастовіча “Знахар”, пра якую таксама гаварылася на імпрэзе, тым больш, што некалі ў Лідскай гімназіі выкладала латынь сястра пісменніка Ядвіга.

Удзельнікі сустрэчы ў бібліятэцы былі ўражаны эрудыцыйяй і лёгкісцю вядзення гутаркі з боку гасцей, навізной і свежасцю вобразаў, веданнем навінак сусветнай літаратуры.

Яраслаў Грынкевіч.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbtm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аднаўляюща дзеянасць
Гістарычнай школы Алеха Трушава.

Адзін раз на месяц у межах сустрэч клуба “ПраMова” (які збіраеца што сераду з 18:45 у офісе ТБМ па вул. Румянцава, 13) будзе ладзіцца паказ фільмаў на гістарычную тэматыку. Першая такая сустрэча адбудзеца 9 лістапада з 18:45 у офісе ТБМ. Уваход вольны.

Лідскія літаратурна-музычныя зазімкі

Лідскія літаратурна-музычныя зазімкі адбудуцца 23 лістапада ў Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы

Пачатак у 15.00.

Асноўная тэма:

“Творчесць Максіма Багдановіча”.

Примаюцца заяўкі на ўдзел.

Мікола Пятрэнка

Сяргей Панізьнік

**Сонца над песняю
М. Багдановіча**

ЗАРОК¹ МАКСІМУ

Да 125-годдзя
з днія нараджэння М. Багдановіча

Біла Руся, блакітнае ў зялёным,
Беларусь, каронныя дубы.
Моі таму ў напрузе тут страмёны,
Звяга шабляў пад зазыў трубы?
Ворагі нацэльваліся ў грудзі -
З кайданамі, крыжам і ярмом...
Беларусь - сасоністая людзі,
Беларусь - з крутых аблокаў гром.
Не гарбей, скрышы нашэсця крыгу,
Орды варажнечы разгані!..
Вунь Скарына зрукатворыў кнігу
Вольнасці, любові, дабрыні.
Над вякамі літараў суквецце,
Словы пад вясёлкавай дугой.
Іх з далоняў развівае вецер,
Каб раслі з атаваю тугой.
Выдужалі словы і ў зазіме,
Хвалі памаглі радочкі звіць.
Суджана было табе, Максіме,
Іх у новай песні ажывіць.
Беларусь табе жадае долі,
З продкамі заве на талаку,
Падсыпаючы жывінкі солі
Да акрайчыка на ручніку.
Пачастунак гэткі - не даплата,
А прычасце на святой расе.
Ў кнізе сэрца песня распачатай
Скрэсліваеш нагаворы ўсе.
Песню весняць крылы непакоры.
З ёю я ўздыму любую грузь.
Біла Руся, зыротлівая зоры,
У разліве сонца Беларусь!

1981 г., Львоў

З украінскай мовы пераклаў
Сяргей Панізьнік (каля бульвара
Шаўчэнкі пад возерам Гурон у Ка-
надзе).

18.X.2016.

Мікола Яўгенавіч Пятрэнка
(нарадзіўся 6 лістапада 1925 г.) -
украінскі паэт-песеннік, празаік,
драматург. Аўтар зборнікаў гумару,
вершаў для дзяцей. Уганараўаны
преміямі імя Паўла Тычыны, Мар-
кіяна Шашкевіча, Багдана-Нестара
Лепкага. Жыве ў Львове.

2.
З намі ён, гадоў хадок,
яравы наш і азімы...
Слухай, малады Максіме!
Сёння зноў даем зарок:

ад Паэта - ні на крок -
бо ў любові, ў веры, ў сіле
продкі шчыраваць прасілі
і над Ялтай - галубок...

Памяць - Вечнасці клубок,
а гады пры ім - плавільні...
...Верши грэе і для Вільні
Ракуцёўшчыны² дубок.

¹ Зарок - абязцяне, клятва.

² У фальварку Ракуцёўшчына летам 1911 г. жыў М. Багдановіч. Там штогод у гонар паэта праходзіць свята паэзіі і песні "Ракуцёўская лята".

8.12.2013, 2016.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі “Выдавецкі дом ТБМ”.

Газета падпісана да друку 7.11.2016 г. у 17.00. Замова № 2571.

Аб’ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,06 руб., 3 мес.- 3,18 руб.

Кошт у розниці: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by